

UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI“
FACULTATEA DE LITERE
DEPARTAMENTUL DE ETNOGRAFIE ȘI ANTROPOLOGIE MAGHIARĂ
ȘCOALA DOCTORARĂ „STUDII DE HUNGAROLOGIE“

Teză de doctorat

Comunicație scrisă.

Analiza arhivelor personale din secolul 20.

Rezumat

Conducător științific:
Prof. dr. Keszeg Vilmos

Doctorand:
Csörgő Melinda

Cluj-Napoca

2012

Conținut

1. Introducere

2. Teorii, metode, surse

- 2.1. Cadrele teoretice ale cercetării
- 2.2. Abordări teoretice ale cercetării scrisorilor
- 2.3. Surse și metode

3. Contribuții la cercetarea istorică a scrisorilor și a corespondenței

- 3.1. Istoria cercetării scrisorilor
- 3.2. Aspecte istorice ale popularizării scrisorilor private
- 3.3. Evoluarea stocului de formule și a structurii scrisorilor
- 3.4. Cadrele instituționale ale corespondenței: aspecte legate de istoria poștei

4. Scrisorile și autorii acestora. Posibilitățile de interpretare ale colecției de scrisori a lui Sigmond Júlia

- 4.1. Autobiografia (autobiografiile) și colecția de scrisori – contextele discursului biografic
 - 4.1.1. Autobiografia în oglinda scrisorilor
- 4.2. Structura colecției de scrisori a lui Sigmond Júlia
- 4.3. Cercetarea obiceiurilor de corespondență în baza colecției de scrisori a lui Sigmond Júlia
 - 4.3.1. Norme și elemente obișnuite ale corespondenței în contextul colecției de scrisori
 - 4.3.2. Tradiția familială determinantă a praxisului individual al redactării scrisorilor
 - 4.3.3. Aspecte colective și publice ale corespondenței
 - 4.3.3.1. Scrisori redactate de mai mulți autori și cu un singur adresant
 - 4.3.3.2. Scrisori redactate de mai mulți autori și cu mai mulți adresanți
 - 4.3.3.3. Scrisori redactate de un singur autor și cu un singur adresant
 - 4.3.4. Prezentarea obiceiurilor de redactare a scrisorilor ale lui Sigmond Júlia în baza colecției de scrisori
 - 4.3.4.1. Scrisorile lui Sigmond Júlia
 - 4.3.4.2. Reflecțiile cercului de corespondență al lui Sigmond Júlia
 - 4.3.5. Scrisorile lui Czibalmos Júlia
 - 4.3.5.1. Forma, structura și conținutul scrisorilor

4.3.5.2. Aspecte comparative ale praxisului de corespondență al lui Czibalmos

Júlia

4.3.6. Scrisorile lui Nagy Balázsné

4.3.7. Concluzii

4.4. Redactarea de scrisori ca posibilitate de reprezentare

4.4.1. Caracterul de document personal al scrisorii

4.4.2. Posibilitățile de autoreprezentare ale individului prin redactarea de scrisori

4.4.3. Prezentarea faptelor cotidiene în cadrul scrisorilor

4.4.4. Concluzii

5. Scrisori și contexte

5.1. Contextele patrimoniului epistolar al lui Becze Balázs

5.1.2. Structura patrimoniului epistolar al lui Becze Balázs

5.1.3. Scrisorile și praxisurile epistolare familiale

5.1.4. Scrisorile și autorii acestora – aspecte legate de contextul secundar

5.1.5. Concluzii

5.2. Patrimoniile epistolare diferite – un singur context

5.2.1. Datele biografice ale proprietarilor patrimoniului de documente

5.2.2. Aspectele legate de conținut ale surselor

5.2.2.1. Lectura documentelor vechi

5.2.2.2. Documente care confirmă cariera artistică a lui Rózsa Anna

5.2.3. Contextul comun

5.2.4. Concluzii

6. Concluzii

7. Anexă

8. Bibliografie

Cuvinte-cheie: utilizarea scrierii, praxisul cotidian al scrierii, scrisori personale din secolul XX, obiceiuri de redactare a scrisorilor, utilizarea genurilor de scriere, context primar și secundar, cerc de corespondență, discurs biografic, episod biografic, autoreprezentarea și cotidianul

Sursele și perspectivele de interpretare în planul structural al lucrării

Diferitele discipline au evidențiat în moduri diferite valoarea de sursă a scrisorilor, în funcție de orientarea de cercetare specifică disciplinei științifice. Pe lângă valoarea de documentare a unor evenimente, luată în considerare în cadrul cercetărilor din domeniul sociologiei, antropologiei și etnografiei, persoana celui care redactează scrisoarea, respectiv societatea formată prin intermediul scrisorilor a început să câștige importanță în cercetarea societății și a culturii.

Lucrarea de față își propune să studieze scrisorile în calitate de produse textuale născute în baza unor modele de gen și de producție textuală determinate inclusiv de tradiție în contextul socio-cultural dat, respectiv însuși individul care redactează scrisoarea și praxisul de redactare al acestuia.

Sursele aflate la baza interpretării sunt reprezentate de colecțiile de scrisori private ale lui Sigmond Júlia și Becze Balázs. Pe lângă scrisorile care datează din a doua jumătate a secolului XX, autobiografia lui Sigmond Júlia, interviurile realizate în legătură cu scrisorile, precum și alte colecții de scrisori private din secolul XX au oferit o sursă complementară și de control pentru cercetare.

Accesibilitatea în grade diferite și prezentarea contextului actual de utilizare a surselor a oferit posibilitatea unor abordări analitice diferite, obiceiurile de redactare caracteristice scrisorilor au asigurat însă și o bază comună. Caracterul segmentat al surselor a oferit o perspectivă micro asupra redactării și contextelor scrisorilor în raport cu adresantul și proprietarul actual al scrisorilor.

Corpusul de scrisori este structurat pe trei categorii în funcție de proprietarul scrisorilor: adresantul și proprietarul actual al scrisorilor este aceeași persoană (Sigmond Júlia), adresant și proprietarul sunt înrudiți (Becze Balázs), sau este vorba despre o cunoștință mai apropiată sau mai îndepărtată (Lukas Liane).

Cadrele teoretice, metodologice și cele asociate cu istoria disciplinei au relevat aspectele determinante pentru cercetarea de față sub forma unei structuri diacronice asumate pe parcursul cercetării, care include prezentarea rezultatelor determinante din punctul de vedere al interpretării. Dincolo de valoarea documentară a scrisorilor, acestea asigură

contextul de reprezentare a biografiei personale, cu alte cuvinte, posibilitatea autoreprezentării. Caracterul autoreflexiv al genului epistolar asigură posibilitatea prezentării a contextelor de redactare a scrisorilor. Prin intermediul obiectivării relațiilor sociale pot fi surprinse și caracteristicile microsocietății cercului de corespondență. Teoria cercetării obiectelor asigură puncte de sprijin în cercetarea posteriorității scrisorilor și a contextelor secundare.

Pe parcursul cercetării din punct de vedere istoric a procesului de popularizare a scrisorilor, a cadrelor instituționale a corespondenței și a evoluării stocului de formule, am urmărit surprinderea aceluși proces prin care cultura epistolară a câștigat teren în viața oamenilor de rând și a devenit o parte integrantă din viața cotidiană a acestora, autorii scrisorilor manifestându-se într-o manieră personală accentuată în cadrele genului epistolar. Trecerea în revistă a aspectelor asociate cu istoria poștei, respectiv a reglementărilor și a legilor aferente care au contribuit la specializarea instituției administrative a corespondenței, a relevat diferențierea tipurilor de scrisori și crearea unor opțiuni din ce în ce mai extinse din punctul de vedere al individului. Studiarea istorică a elementelor structurale a scrisorilor, precum și a evoluării criteriilor de gen și a clișeele textuale obligatorii, evidențiază personalizarea accentuată a abordării genului epistolar pe parcursul secolului XX, perioadă în care clișeele textuale caracteristice pe parcursul secolelor își pierd din rigiditate și se relaxează. În același timp, studiarea istorică a formulelor folosite în cadrul scrisorilor relevă și faptul că formulele poartă inclusiv amprenta ideologiilor specifice fiecărei epoci (societatea ierarhică, creștinismul, comunismul).

Formula de bază a scrisorii se compune din elemente tradiționale și îmbracă forme noi pe parcursul realizării unor intenții și obiective personale. Colecția de scrisori personale din a doua jumătate a secolului XX a lui Sigmond Júlia oferă posibilitatea de a studia formarea obiceiurilor epistolare personale, dar și cea de a evidenția caracterul tradițional al redactării scrisorilor, pe lângă formarea conștientă a genului și imitarea care se manifestă pe parcursul de asimilare a culturii epistolare, factori care reglementează praxisul respectiv în acord cu norme formulate explicit sau implicite. Importanța mediului micro care influențează asimilarea culturii epistolare este reliefată, pe de o parte, prin influența familiei, pe de altă parte, prin influența exercitată de cercul de corespondență. Colecția de scrisori permite o perspectivă la nivel micro asupra obiceiurilor epistolare a trei persoane (Sigmond Júlia, Czibalmos Júlia și Nagy Balázsne). Studiarea praxisului epistolar al celor trei persoane care figurează în colecția de scrisori a făcut posibilă surprinderea funcțiilor scrisorii în viața fiecăreia, a evoluării praxisului epistolar, precum și a determinării motivațiilor externe și a

celor interne, diferite în fiecare caz. În cazul lui Sigmond Júlia, pe lângă scrisorile redactate de ea însăși, chiar și interpretările și reflecțiile partenerilor de corespondență asigură puncte de sprijin pentru interpretare. Scrisorile lui Czibalmos Júlia, reprezentantă a aceleiași generații și al aceluiasi registru de gen social, provenite din aceeași perioadă, relevă și faptul că diferențele în ceea ce privește nivelul de trai, deprinderile generale în domeniul scrierii ale individului, talentul de a scrie, tehnicile de reprezentare a sinelui, intenția creatoare și rețeaua socială specifică reprezintă factori determinanți în privința evoluării praxisului epistolar, al cultivării genului respectiv și al transformării acestuia într-un praxis scriptural cotidian. Factorul motivant principal al corespondenței lui Czibalmos Júlia îl reprezintă constrângerea de a răspunde la scrisorile adresate ei, în timp ce, în cazul lui Sigmond Júlia, corespondența asigură manifestarea intenției creatoare, autoreprezentarea, posibilitatea cunoașterii și deprinderii unei limbi străine, popularizarea narațiunilor sale personale și extinderea cercului de cunoștințe.

Subliniind încă o dată autoreflexivitatea genului epistolar, autorii scrisorilor relevă, pe lângă conținutul propriu-zis, și acele contexte care determină circumstanțele redactării scrisorilor. Elementele de conținut contribuie inclusiv la schițarea contextelor sociale, ritualice, cognitive, obiectuale și de gen ale redactării scrisorilor, astfel încât acestea relevă și elementele de obiceiuri care se manifestă în cercul de corespondență respectiv, printre care locul și timpul redactării scrisorii, circumstanțele, imaginea formată despre scrisoarea ideală și autorul ideal de scrisori.

În ceea ce privește aspectele private, respectiv cele publice ale corespondenței, redactarea scrisorilor este caracterizată în aceeași măsură de atitudini auctoriale și de cititor atât personale, cât și colective. Aspectul colectiv al corespondenței se manifestă, în acest caz, ca un aspect normativ al redactării de scrisori. Gestul respectiv exercită o forță de coeziune în raport cu persoanele implicate în corespondență, iar în calitatea de gest de solidarizare, confirmă și obiectivează legăturile sociale. Caracterul privat și individual al redactării de scrisori se rezumă la comunicarea între anumiți indivizi în cadrul societății, prin intermediul căreia integrează adresanții și exclude ceilalți indivizi. Excluderea din fluxul informațiilor și blocarea informației sunt interpretate ca un gest de marginalizare. Alternanța partenerilor de corespondență constanți și a celor temporari cauzează o fluctuație în cadrul cercului de corespondență. Legăturile de tip slab și cele solide între corespondenți definesc și caracterul comunicării, respectiv utilizarea unui discurs de factură elaborată sau controlată.

Autobiografia și scrisorile lui Sigmond Júlia reflectă biografia sa personală în moduri diferite. Genurile diferite acordă posibilitatea reprezentării parcursului biografic în contexte

diferite, astfel încât și sursele aflate la dispoziție contribuie în moduri diferite la procesul de reconstrucție a biografiei. Abordarea comparativă a autobiografiei și a scrisorilor au oferit o bază pentru studierea mecanismelor de reprezentare textuală a parcursului biografic, a caracterului dependent de situații și de genuri scripturale a episodurilor biografice, a efectului exercitat de diferitele faze ale intervalului temporal parcurs asupra evenimentului concret și al evocării acestuia, respectiv a diferitelor strategii ale structurării ontologiei sinelui. Autobiografia, care integrează anumite segmente ale parcursului biografic conform unei ordini cronologice într-o narațiune coerentă, conform imaginii despre sine dintr-un anumit moment al redactării textului, reprezintă produsul unei atitudini contemplative. Scrisorile se pretează la reprezentarea evenimentelor actuale și prezintă câte un episod biografic în funcție de situația locuțională. Imaginea despre sine se transformă în funcție de parcursul biografic. Scrisorile relevă acest proces, pe parcursul căruia, pe lângă abordarea evenimentelor actuale, individul actualizează evenimentele vieții sale din perspectiva unor roluri veșnic reînnoite și complete, astfel încât scrisorile reliefează și caracterul fragmentar și incoerent al narațiunilor individului. Scrisoare își obiectivează propriul conținut sub o formă textuală, astfel încât una dintre funcțiile comunicării continue prin intermediul scrisorilor constă în reprezentarea evenimentelor actuale focusate asupra individului. Noile episoade biografice poartă posibilitatea de a suprascrie sau de a confirma reprezentările precedente.

Scrisoarea oferă autorului diferite posibilități de reprezentare. Pe parcursul interpretării, cercetarea de față s-a concentrat asupra reprezentării sinelui, a societății la nivelul micro și a evenimentelor vieții cotidiene. Autorul scrisorii reprezintă un mediator care își transmite propriile narațiuni, precum și narațiunile altora prin intermediul unui proces de reprezentare definit din puncte de vedere multiple. În cazul scrisorilor autografe, identitatea sinelui care apare în scrisori poate fi determinate, pe de o parte, prin intermediul caracteristicilor fizice, pe de altă parte, această identitate se constituie în mediul discursului. În calitate de membru al mai multor subsisteme ale structurii sociale, individul joacă și își asumă diferite roluri, respectiv se reprezintă pe sine conform rolurilor predeterminate din punct de vedere social în baza unor norme, modele și stereotipii. Astfel, acest eu nu constituie un fenomen uniform, ci se realizează în una din modurile reprezentării în funcție de situația actuală. Reprezentarea sinelui caracteristică pentru autorul scrisorii se realizează în condițiile respectării regulilor relației de comunicare și ale celor referitoare la situația locuțională respectivă (folosirea unor clișee textuale, alegerea temei de discuție, formulare verbale, aspecte legate de conținut). Ca autor al unei scrisori, individul apare în cadrul unui proces de reflectare asupra analogiei modelului referitor la „autorul de scrisori ideal“, respectiv acesta

trebuie să se adapteze unor cerințe legate de conținut, formale, stilistice și estetice, precum și la rolul de mediator și de cultivator al unor relații. Autorul scrisorii se propune pe sine ca un individ capabil de creație, și uneori corectează, la nivel lingvistic, imaginea despre sine pe care dorește să o transmită cu ajutorul referințelor textuale la erorile intervenite în procesul creației.

De asemenea, reprezentarea sinelui este determinată inclusiv de factori constanți și de factură situațională, în funcție de anumite caracteristici sociale, de gen și biografice. Caracteristicile biografice ale individului sunt asociate cu anumite modele de roluri sociale în baza cărora individul contribuie la posibilitatea sa de identificare din partea celorlalți. Diferitele roluri sociale sunt integrate în funcție de perioada de viață trăită, în baza căreia, conform caracteristicilor date, individul trebuie să urmeze, potrivit așteptărilor celorlalți, un anumit tip de comportament (de reprezentare textuală). Individul îndeplinește anumite funcții conform rolului specific genului său social, ceea ce, de asemenea, determină reprezentarea sinelui.

În scrisori apar și evenimentele definatorii ale vieții cotidiene, încadrate într-o interpretare propusă de autorul scrisorii, care pot reprezenta evenimente concentrate mai mult asupra individului însuși sau cu o valabilitate mai generală. În cadrul scrisorilor, lumea cotidiană apare filtrată prin interpretarea autorului scrisorii. Realitatea comunicată și ideile personale asociate cu aceasta sunt determinate inclusiv de situația de locuțiune dată și de încadrarea în relația dintre autorul scrisorii și adresant. Autorul scrisorilor comunică o realitate subiectivă asociată cu trăirea evenimentelor, limitată în intensitate de relația sa cu adresantul. Scrierea comunică evenimente actuale, specifice unor intervale temporale relativ restrânse, astfel încât evenimentele istorice, politice și economice de mare anvergură apar într-o interpretare individuală și subiectivă, în modul de redare a practicilor structurante ale vieții cotidiene și într-o formă specifică structurilor cognitive ale individului, astfel încât scrisorile ne oferă o perspectivă interioară a evenimentelor din comunitatea respectivă.

Pe lângă habitudinile epistolare discutate, studierea condițiilor biografice și a contextelor de redactare a scrisorilor a asigurat un cadru de interpretare suplimentar pe parcursul cercetării. Baza acestei interpretări a fost asigurată de patrimoniul epistolar în cazul cărora adresantul scrisorilor și proprietarul actual al acestora diferă. Un asemenea corpus epistolar au reprezentat colecțiile de scrisori ale lui Becze Balázs, Lukas Liane, Tampa Magda și László János.

Patrimoniul epistolar al lui Becze Balázs, care fost păstrat în mediul obiectual al urmașilor săi, a evidențiat, pe lângă contextul secundar, diferențele de structurare a memoriei

culturale și a celei colective, precum și diferitele faze ale deprinderii și interiorizării culturii epistolare familiale. Pe parcursul transmiterii de la o generație la alta, scrisorile acumulează conținuturi de semnificații mereu reînnoite. Moștenitorii dezvăluie acele semnificații primare și secundare care au fost asociate cu obiectele pe parcursul timpului, recontextualizarea manifestată prin intermediul acestora fiind determinată și de ruptura dintre generații. Modul de relație cu scrisorile, în calitatea acestora de memorie exteriorizată și de mediu ce conține și conservă informații, se modifică în funcție de generații și de gradul de rudenie.

Lukas Liane este proprietarul unor scrisori cu a căror adresați nu este înrudit. Scrisorile păstrate de el relevă și acele gesturi de selecționare care exercită un efect determinant asupra sorții scrisorilor și care subordonează această biografie intențiilor narative ale proprietarului actual.

Soarta scrisorilor și a documentelor personale în urma decesului proprietarului primar (adresantul) nu este aleatorie. Pe parcursul timpului, aceste documente ajung în medii în care noul proprietar este capabil să creeze, la un anumit punct, o asociere între propria soartă și cea a proprietarului primar, sau integrează cele două într-o narațiune comună. Utilizarea postumă a scrisorilor îndeplinește o funcție importantă în structurarea memoriei genealogice și a celei biografice.

Motivația și funcția actuală a păstrării scrisorilor ajunge la îndeplinire în moduri diferite conform intențiilor proprietarului care asociază funcții estetice, documentare, legitimizează sau de suport al memoriei cu scrisorile. În numeroase cazuri, scrisorile sunt păstrate în calitate de moștenire de generațiile ulterioare, iar deținerea acestora activează și definește relații de rudenie sau, când acestea lipsesc, de cunoștință.

Valorificând punctele de vedere schițate mai sus în relație cu individul și cu scrisorile sale, interpretarea prezentă reflectează asupra praxisului scriptural provenit din tradițiile epistolare și diferit în funcție de individ, subliniind, pe lângă aspectele istorice ale redactării de scrisori, aspectele biografice, socioculturale și individuale ale temei cercetate.

Bibliografie

ASSMANN, Aleida

2009 Szövegek, nyomok, hulladékok: a kulturális emlékezet változó médiumai. In: Thomka Beáta (szerk.): *Narratívák 8*. Elbeszélés, kultúra, történelem. Kijarat kiadó. Budapest. 146-160.

ASSMANN, Jan

2004 *A kulturális emlékezet. Írás, emlékezés és politikai identitás a korai magaskultúrákban*. Atlantisz Könyvkiadó, Budapest.

BALÁZS Géza - GRÉTSY László (szerk.)

2003 *A 20. századi magánlevelek nyelvi világa*. Válogatás a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma anyanyelvi pályázataiból. Nemzeti Kulturális örökség Minisztériuma, Budapest.

BARTON, David – HALL, Nigel

2000 *Letter writing as a social practice*. John Benjamin's Publishing Co, Amsterdam-Philadelphia.

BÁNYAI Irén

1990 A „parasztirattarak” jelentősége az újkortörténeti muzeológiában. *Studia Comitatensia*. (2) 161–170.

CHARTIER, Roger – HÉBRARD, Jean

1991 Entre public et privé: la correspondance, une écriture ordinaire. In. (dir.) Roger Chartier: *La correspondance. Les usage de la lettre au XIXe siècle*. Fayard. 451-458.

DAUPHIN, Cécile

1995 Pour une histoire de la correspondance familiale In. *Romantisme*. 89-99. http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/roman_00488593_1995_num_25_90_3055# (2011.03.28.)

DEKKER, Rudolf

2002 Introduction. In. *Egdocuments and History. Autobiographical Writing in its Social Context since the Middle Ages*. Verloren. 7-21.

DRAGOTEANU, Mircea

2008 *Istoria poștelor locale transilvane*. (Ed. II.) Alma Mater, Cluj-Napoca.

ELEY, Geoff

1995 Foreword In. Alf Lüdtke (ed.): *The History of Everyday Life. Reconstructing Historical Experiences and Ways of Life*. Princeton.

ENCIU, Gheorghe

1984 Scurt istoric al activității poștale pe teritoriul patriei noastre, până la mijlocul secolului al XIX.-lea. In. *Poșta și telecomunicațiile în România*. București. 11-37.

ERŐS László

1995 *Kolozsvár postatörténete a római kortól 1918-ig*. Stúdium Könyvkiadó, Kolozsvár.

FOUCAULT, Michel

1999 Megírni önmagunkat In: Uő: *Nyelv a végtelenhez*. Debrecen. 331-345.

GOODY, Jack – WATT, Ian

1998 Az írásbeliség következményei. In. Nyíri K.– Szécsi G. (szerk.): *Szóbeliség és írásbeliség*. A kommunikációs technológiák története Homérosztól Heideggerig. Budapest. 111–128.

GUDOR Lajos

2012 *Napjaink számlálása* Egy református lelkész életpályája és szolgálata. Kolozsvár.

GRANOVETTER, Mark

1991 A gyenge kötések ereje. A hálózatelmélet felülvizsgálata. In. ANGELUSZ Róbert – TARDOS Róbert (szerk.) *Társadalmak rejtett hálózata*. Magyar Közvéleménykutató Intézet, Budapest. 371-399.

GYÁNI Gábor

1997 A mindennapi élet mint kutatási probléma. *Aetas* 1. 151-161.

2000 Emlékezés, emlékezet és a történelem elbeszélése. Napvilág kiadó, Budapest.

HANÁK Péter

1973 Népi levelek az első világháborúból. *Valóság* XVI. (3) 62-87.

HANKISS Ágnes

1980 “Én-ontológiák” Az élettörténet mitologikus áthangolása. In: FRANK Tibor – HOPPÁL Mihály (szerk): *Hiedelemrendszer és társadalmi tudat*. (II. Köt.) 30-38.

HYMES, Dell

1975 A beszélés néprajza. In. Papp Mária – Szépe György (szerk.): *Társadalom és nyelv. Szociolingvisztikai írások*. Gondolat Könyvkiadó, Budapest. 94-146.

KESZEG Vilmos

1991 *A folklór határán. A népi írásbeliség verses műfajai Aranyosszéken*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest.

1996 *Kelt levelem... Egy mezősegi parasztasszony levelezése*. Néprajzi Látóhatár Kiskönyvtára 6. Györffy István Néprajzi Egyesület, Debrecen.

1997a Írott szövegek, szövegtárgyak egy egyén életterében. In. Péntek János (szerk.): *Szöveg és stílus*. Kolozsvár, 240–246.

1997b Az írás a populáris kultúrában. In. *Néprajzi Látóhatár*. 1-4. Debrecen. 45-51.

2002 A genealógiai emlékezet szervezése. In. Árva Judit – Gyarmati János (szerk.) *Közelítések az időhöz*. Tabula könyvek 3. Néprajzi Múzeum, Budapest. 172-212.

2005 Előszó. In. Uő. (szerk.) *Specialisták. Életpályák és élettörténetek*. I-II. Scientia Kiadó, Kolozsvár. 7-31.

2006 Egy szöveg kontextusa. *Korunk* VII/4 ápr. 41-47.

2008 *Alfabetizáció, írásszokások, populáris írásbeliség. Egyetemi jegyzet*. KJNT – BBTE Magyar Néprajz és Antropológia tanszék. Kolozsvár

2011 *A történetmondás antropológiája. Egyetemi jegyzet 7*. Kriza János Néprajzi Társaság. BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék. Kolozsvár.

KICZENKO Judit – THIMÁR Attila (szerk.)

2000 *Levél, író, irodalom*. A levéltudomány történetéről és elméletéről. Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Piliscsaba.

LAHIRE, Bernard

1997 Masculin-féminin. l'écriture domestique. In. Daniel Fabre (dir.) *Par écrit. Ethnologie des écritures quotidiennes*. (Mission du patrimoine ethnologique. Collection Ethnologie de la France. Cahier, 11.) Textes réunis par Martin de la Soudiere et Claudie Voisenat. Édition de la maison des sciences de l'homme, Paris. 145-161.

LÁSZLÓ János

1998. *Szerep, forgatókönyv, narratívum*. Scientia Humana, Budapest.

LEJEUNE, Philippe

2003 Az önéletrajzi paktum In. Z. Varga Zoltán (szerk.): *Önéletrajz, élettörténet, napló*. Válogatás Philippe Lejeune írásaiból. L'Harmattan, Budapest. 17-47.

LEVI, Giovanni

2000 Az életrajz használatáról. *Korall*, Tél. 81-92.

MINESCU, Constantin N.

1916 *Istoria poștelor române. Originea, dezvoltarea și legislația lor*. Imprimeria Statului, București.

NIEDERMÜLLER Péter

1988 Élettörténet és életrajzi elbeszélés. *Ethnographia*. XCIX (3–4) 376–389.

POUBLAN, Danièle

1991 Affaires et passion. Des lettres parisiennes au milieu de XIXe siècle. In. (dir.) Roger Chartier: *La correspondance. Les usages de la lettre au XIXe siècle*. Fayard. 373-407.

SÖKEFELD, Martin

1999 Debating Self, Identity, and Culture in Anthropology. *Current Anthropology*. Vol. 40, nr.4. August-October. Chicago. 417-449.

THOMAS, William Isaac – ZNANIECKI, Florian

2002 *A lengyel parasztléletrajz Európában és Amerikában 1*. Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest.

TÓTH Zsombor

2003 EGOizmusok. Az énreprezentáció mint én-performancia (self-fashioning) Bethlen Miklós emlékiratában In. Balogh Judit szerk. *Egyháztörténeti Szemle* IV. (2) 57-86